

นวัตกรรมการพัฒนาเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุน
ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อยกระดับมูลค่า
เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน *

The Innovation to Develop Creative Districts Based on
Buddhist Principle and Local Culture to Increase the Value
of Grassroot Economy of Ethnic Communities
in Mae Hong Son Province

พระมหาวีรศักดิ์ สุรเมธี, พระพิทักษ์ ฐานิสสโร, และ รัตติกกร ชาญขำนิ
Phramaha Weerasak Suramedhi, Phra Phithak Thanissaro,
and Rattikorn Chanchumni

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
Faculty of Education, Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus
Corresponding Author, E-mail: suramatiii@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพย่านสร้างสรรค์ของชุมชน 2) พัฒนา
รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น
เพื่อยกระดับมูลค่าเศรษฐกิจฐานราก 3) ถ่ายทอดรูปแบบนวัตกรรมและการประเมินความรู้ เป็น
รูปแบบการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) กลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 200 คน และ
2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน

* ได้รับบทความ: 27 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 1 พฤศจิกายน 2566; ตอปรับตีพิมพ์: 2 พฤศจิกายน 2566

ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพย่านสร้างสรรค์ของชุมชนโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกตามรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านสิ่งแวดล้อม รองลงมาคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านกายภาพ และด้านการจัดการตามลำดับ 2) การพัฒนารูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รูปแบบที่มีชื่อเรียกว่า “ECAP Model” มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ (1) E= Environment (สภาพแวดล้อม) (2) C= Culture (วัฒนธรรม) (3) A= activity (กิจกรรม) และ (4) P= Person and Community (คนและชุมชน) ซึ่งมีองค์ประกอบรวม ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 พัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพบนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นผนวกกับจุดแข็งทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างหลากหลายของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนฐานราก องค์ประกอบที่ 2 ยกกระดับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นชนเผ่ามาเชื่อมโยงเป็นเรื่องราวกับสินค้าและกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้แก่คนในท้องถิ่น องค์ประกอบที่ 3 ขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์จากทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถทำความเข้าใจคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ องค์ประกอบที่ 4 เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกันภายในชุมชนให้มีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่ สามารถดึงคนสร้างสรรค์มาเข้าร่วมคิดต่อยอดเพื่อสานต่อเอกลักษณ์ย่านชุมชนให้โดดเด่นมากขึ้น และ 3) การประเมินความรู้ของกลุ่มเป้าหมายจากการอบรม พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีคะแนนการอบรมก่อนทดสอบอยู่ในระดับกลาง และหลังการอบรมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: ย่านสร้างสรรค์, ทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น, เศรษฐกิจฐานราก

Abstract

This research is a research and development model. The objectives are 1) to study the creative district potential of the community 2) to develop a creative district spatial innovation model based on Buddhist capital and local culture to raise the value of the grassroots economy. The research was carried out in 4 stages,

namely, step 1: basic information study, step 2: tool design and development, step 3, experimentation, and step 4, evaluation and improvement. The tools used were questionnaires, in-depth interviews, and forums. Data were collected and quantitatively analyzed using a computer program, and qualitative data were analyzed by content analysis.

The research results found that: 1) The overall creative district potential of the community was at a high level when considered by each aspect. In descending order of average as follows: Environmental, followed by economic, social, physical and management respectively. 2) The development of creative districts and spatial innovation based on Buddhist capital and local culture was conceived as a model called the "ECAP Model", which is (1) E= Environment, (2) C= Culture, (3) A= Activity, and (4) P= Person and Community, which has common factors as follows: 1. To develop a physical environment based on religious capital and local cultural combined with the diverse natural resource strengths of ethnic communities, 2. To elevate the local wisdom and culture of the tribes to connect stories with products and community tourism activities in order to create jobs and income for local people. 3. To drive experiential tourism activities based on Buddhist capital and local culture for tourists to exchange knowledge, 4. In order to have a sense of belonging to that region, to strengthen the process of involvement and cooperation within the community. And 3) Therefore, assessing the target group's knowledge from the training, it was found that their pre-test training scores were at a medium level and their post-training scores at a high level.

Keywords: Creative District; Buddhist capital and local culture; grassroots economy

1. บทนำ

สภาพการณ์ปัจจุบันประเทศไทยกำลังพยายามอย่างหนักเพื่อค้นหาอัตลักษณ์ สำหรับนำมาสร้างเมืองให้น่าอยู่น่าท่องเที่ยว โดยเริ่มต้นจากทบทวนทุนของเมืองเดิมที่มีอยู่ เช่น ผู้คน ศิลปะ วัฒนธรรม ภูเขา ทะเล น้ำตก วัดวาอาราม พิพิธภัณฑสถาน ลินค้าท้องถิ่น ภูมิปัญญา ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ฯลฯ บางจังหวัดมีทุนที่ดีสามารถต่อยอดได้ไม่ยากนัก แต่บางจังหวัดยังรู้สึกว่ทุนที่มีอยู่อาจยังไม่เพียงพอดึงดูดการท่องเที่ยว ส่งผลเป็นวงจรที่ทำให้เศรษฐกิจของเมืองไม่เจริญเติบโตนัก เพราะขาดกำลังซื้อจากนักท่องเที่ยวและนักลงทุนภายนอกเข้ามาช่วยจับจ่ายใช้สอยในเมือง หากเมืองต้องการเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยวต้องการเปิดรับนักท่องเที่ยว จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าการสร้างจุดขายของเมืองเป็นสิ่งสำคัญ (พีรตร แก้วลาย, 2556) จุดขายหนึ่งที่น่าสนใจสำหรับเมืองต่างๆ ในประเทศไทยประการหนึ่ง คือการสร้างเมืองให้เป็นย่านสร้างสรรค์ หรือเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) ในด้านใดด้านหนึ่งที่ตนเองมีจุดเด่น และหากเมืองแต่ละแห่งต้องการได้รับการยอมรับในระดับโลก ก็จะต้องได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการจากหน่วยงานหลักที่ให้การรับรอง (UNESCO, 2016) ทั้งนี้ หากเมืองต่างๆ ของไทยโดยเฉพาะเมืองรองที่ชุมชนมีวัฒนธรรมหลากหลาย สามารถเข้าไปเชื่อมต่อกับเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ระดับสากล ทั้งในด้านอาหาร วรรณกรรม งานศิลปะ งานฝีมือและอื่น ๆ ได้ สุดท้ายผลลัพธ์จะส่งกลับมาที่เศรษฐกิจของท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนมีงาน มีอาชีพ มีรายได้ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นเมืองชายแดนตะวันตกของภาคเหนือตอนบน บริบทพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องจากมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้แก่ ม้ง ลีซู ลาหู่ ลัวะและปกากะญอ เป็นต้น ได้อพยพมาอยู่ร่วมกันจึงทำให้เกิดความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมอย่างชัดเจนจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) เป็นเมืองที่มีต้นทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ประเพณีภูมิปัญญาพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยวหรือสินค้าที่มีเอกลักษณ์ และเป็นเมืองที่มีศักยภาพที่ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน เช่น มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรม งานฝีมือ สินค้าเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งมีวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งนับเป็นจุดเด่นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากประเทศไทยและต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยว ทำให้มีการขยายการลงทุนในภาคบริการมากขึ้น เกิดการจ้างงาน และกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) แต่ในขณะเดียวกัน จังหวัดแม่ฮ่องสอนก็เป็นเมืองที่มีปัญหาด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ โดยเป็นปัญหาภาพรวมของจังหวัดที่

ชุมชนในท้องถิ่นและผู้เกี่ยวข้องเห็นว่า เป็นเรื่องสำคัญและเป็นโจทย์ที่ต้องหาแนวทางทางแก้ไข และต้องการพัฒนาร่วมกัน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน และสร้างความเข้มแข็งชุมชนจากฐานราก โดยการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้เติบโตขึ้นจากฐานทุนทางวัฒนธรรมภายในของพื้นที่ (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2564) ซึ่งหากมีการจัดการที่ดีก็จะทำให้ทุนทางวัฒนธรรมนี้มีความโดดเด่น และสามารถสร้างให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ เป็นการส่งเสริมอาชีพและเพิ่มรายได้ให้กับ ชุมชน ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองและสามารถดำรงวิถีชีวิตอยู่ได้ภายใต้การเปลี่ยนทางสังคมที่เปลี่ยนไปการพัฒนาฐานรากบนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นความคาดหวังในการที่จะคิดหาวิธีจัดการแก้ไขความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำอย่างถูกต้อง ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เพื่อให้เศรษฐกิจฐานรากเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน ตามนโยบายรัฐบาลในการขับเคลื่อนประเทศโดยใช้กลไกประชารัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อจะยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ชุมชนพึ่งตนเองได้ ด้วยการใช้พลังประชารัฐในระดับกลางและระดับพื้นที่ ภายใต้ความร่วมมือกันของทุกภาคส่วน (Office of the National Economic and Social Development Council, 2018) ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างอาชีพ ยกระดับรายได้ และกระจายโอกาสในเชิงรายได้อย่างทั่วถึงลงสู่เศรษฐกิจฐานราก นอกจากนี้ การสร้างคุณค่าเศรษฐกิจฐานราก สร้างสรรค์จะทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าท้องถิ่นในชุมชน เกิดกระบวนการผลิตและการบริการของวิสาหกิจวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิตเชิงพาณิชย์ โดยมีการพัฒนาต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการและแนวโน้มทางการตลาดของกลุ่มนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น (คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก, 2559) ดังนั้น คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นความสำคัญของโจทย์ปัญหาวิจัยดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการศึกษาการพัฒนา รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ฐานสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านการกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อยกระดับมูลค่าเศรษฐกิจฐานราก นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นต่อคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในการยกระดับมูลค่าเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดแม่ฮ่องสอน
3. เพื่อถ่ายทอดรูปแบบนวัตกรรมและประเมินความรู้นวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยผสมผสานทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. **การกำหนดพื้นที่การวิจัย** คณะผู้วิจัยได้กำหนดบริบทพื้นที่วิจัยและศึกษาข้อมูลภาคสนามในชุมชนท้องถิ่น จำนวน 4 ชุมชน คือ 1) ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จีนฮ่อ 2) ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่หรือมุเซอตำ 3) ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ 4) ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์จีนยูนนาน ทั้งนี้เหตุผลของการกำหนดพื้นที่การวิจัยดังกล่าว เนื่องจากชุมชนทั้ง 4 ชุมชน เป็นย่านสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว รวมทั้งทางชุมชนมีความพร้อมเพื่อให้คณะผู้วิจัยทดลองใช้นวัตกรรมการพัฒนาเชิงพื้นที่เพื่อยกระดับมูลค่าเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน

2. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาจากประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวทั่วไปที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 4 ชุมชน ๆ ละ 50 คน รวม 200 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่และมีหน้าที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน นักวิชาการท่องเที่ยว นักวิชาการชุมชน นักวิชาการศาสนาและวัฒนธรรม ศูนย์พัฒนาราชภูมบน

พื้นที่สูง สำนักงานพัฒนาชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีคหุเทศก์ชุมชน และผู้ประกอบการชุมชนในพื้นที่

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ใช้เครื่องมือวิจัย 2 แบบ คือ 1) เครื่องมือเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกี่ยวเกี่ยวกับศักยภาพย่านสร้างสรรค์ของชุมชน ตามกรอบตัวบ่งชี้ศักยภาพย่านสร้างสรรค์ของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 2) เครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) กี่ยวกับศักยภาพย่านสร้างสรรค์ของชุมชน และรูปแบบนวัตกรรมการพัฒนาเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ส่วนการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) คณะผู้วิจัยสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขอความคิดเห็นในการประเมินตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ รวมถึงแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนาที่สร้างขึ้น

4. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ คณะผู้วิจัยดำเนินการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ตามขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่กำหนดไว้ และตรวจสอบคุณภาพเพื่อค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.89 ส่วนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพิณิจ (face validity)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยดำเนินการในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) ซึ่งใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research : R1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น และศักยภาพการพัฒนาเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development :D1) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development : D and D) โดยการสร้างและพัฒนาารูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนในพื้นที่ ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research : R2) เป็นการทดลองใช้หรือนำเครื่องมือที่ได้ไปใช้ (Implementation : I) โดยการจัดอบรมการพัฒนาเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development :D2) เป็นการประเมินผลและปรับปรุง (Evaluation : E) โดยประเมินผลโดยการสอบถามความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องกับการใช้นวัตกรรม

เชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ และหาแนวทางการปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรม โดยจัดสนทนากลุ่มร่วมกับนักวิชาการ ตัวแทนจากชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย 1) การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทำแบบทดสอบก่อนอบรม (Pre-test) และหลังอบรม (Post-test) โดยใช้สถิติ t-test นำเสนอด้วยตาราง 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระ (Content Analysis) โดยข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี และการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น จัดกลุ่มข้อมูลเพื่อให้ได้ชุดข้อมูลที่สามารถเสนอเป็นข้อเท็จจริง และใช้ประกอบการวิเคราะห์อภิปราย นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนา เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

4. สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาศักยภาพย่านสร้างสรรค์ของชุมชน

ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพย่านสร้างสรรค์ของชุมชน พบว่า โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาจำแนกรายด้าน โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อม รองลงมาคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านกายภาพ และด้านการจัดการ ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานศักยภาพย่านสร้างสรรค์ของชุมชนโดยรวม

ข้อที่	ศักยภาพย่านสร้างสรรค์ของชุมชน	n = 200			ลำดับที่
		\bar{x}	S.D.	ความหมาย	
1	ด้านกายภาพ	3.43	0.70	ปานกลาง	4
2	ด้านเศรษฐกิจ	3.57	0.65	มาก	2
3	ด้านสังคม	3.52	0.65	มาก	3
4	ด้านสิ่งแวดล้อม	3.82	0.67	มาก	1
5	ด้านการจัดการ	3.36	0.63	ปานกลาง	5
รวมเฉลี่ย		3.54	0.66	มาก	

ส่วนสภาพทั่วไปของย่านสร้างสรรค์จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า

- 1) ด้านสภาพแวดล้อม สภาพพื้นที่ทางกายภาพของชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่หลากหลายกระจายอยู่ทั่วไป มีทุนทางวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนาและความหลากหลาย
- 2) ด้านวัฒนธรรม ชุมชนมีความหลากหลายของ วัฒนธรรมเนื่องจากได้อยู่อาศัยร่วมกันมาเป็นเวลานาน โดยแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์จะมีวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมเป็นลักษณะเฉพาะ
- 3) ด้านกิจกรรม ชุมชนมุ่งเน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์ เนื่องจากมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางวัฒนธรรม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและ ประวัติศาสตร์อันยาวนาน และ
- 4) ด้านคนและชุมชน คนในชุมชนมีอาชีพและทักษะที่คล้ายกัน มีบ้านสามารถเป็นพื้นที่แสดงงานศิลปะและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงได้นำมาเป็น จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน

2. รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมท้องถิ่น

การพัฒนาารูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่ เกี่ยวข้อง การศึกษาเชิงปริมาณจากกลุ่มนักท่องเที่ยว การศึกษาเชิงคุณภาพจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การจัดการอบรม การจัดเวทีเครือข่ายและการขับเคลื่อน ทำให้ได้รูปแบบที่มี ชื่อเรียกว่า “ECAP Model” มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) E= Environment (สภาพแวดล้อม) 2) C= Culture (วัฒนธรรม) 3) A= activity (กิจกรรม) และ 4) P= Person and Community (คน และชุมชน) ซึ่งมีองค์ประกอบร่วม ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 พัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพบน ฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นผนวกกับจุดแข็งทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่าง หลากหลายของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนฐานราก องค์ประกอบที่ 2 ยกระดับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นชนเผ่ามาเชื่อมโยงเป็นเรื่องราวกับสินค้าและกิจกรรม ท่องเที่ยวของชุมชน ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้แก่คนในท้องถิ่น องค์ประกอบที่ 3 ขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์จากทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ท้องถิ่นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สามารถทำความเข้าใจคุณค่าทางสังคมและ วัฒนธรรมในพื้นที่ องค์ประกอบที่ 4 เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกันภายใน

ชุมชนให้มีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่ สามารถดึงคนสร้างสรรค์มาเข้าร่วมคิดต่อยอดเพื่อสานต่อเอกลักษณ์ย่านชุมชนให้โดดเด่นมากขึ้น

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์

จากการทดลองใช้โดยการจัดอบรมความรู้รูปแบบนวัตกรรมการพัฒนาเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ คณะกรรมการอบรม (Pre-test) มีคะแนนเฉลี่ย = 8.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.832 (56.87 %) อยู่ในระดับปานกลาง และหลังการอบรมได้ทดสอบหลังการอบรม (Post-test) มีคะแนนเฉลี่ย = 12.89 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.871 (86.23 %) อยู่ในระดับมาก จากคะแนนเต็ม 15 คะแนน ส่วนผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนการอบรมและหลังการอบรมด้วย t-test แบบ dependent ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่า เมื่อทดสอบ พบว่า $t = 12.645$, $Sig = 0.00$ แสดงให้เห็นว่าคะแนนก่อนและหลังการอบรมเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาศักยภาพย่านสร้างสรรค์ของชุมชน

ศักยภาพของย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ เป็นลักษณะความพร้อมของชุมชนที่เอื้อต่อการพัฒนา การปรับปรุงหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รวมถึงความน่าสนใจของชุมชนนั้นๆ มีเพียงพอที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งชุมชนนั้นหรือไม่ ซึ่งการกำหนดศักยภาพหรือความสำคัญของชุมชนในครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) ศักยภาพเชิงกายภาพ 2) ศักยภาพเชิงเศรษฐกิจ 3) ศักยภาพเชิงสังคม 4) ศักยภาพเชิงสิ่งแวดล้อม และ 5) ศักยภาพเชิงการจัดการ จากผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพของย่านสร้างสรรค์โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมอย่างชัดเจนจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด เป็นเมืองที่มีต้นทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมชนเผ่า ประเพณี ภูมิปัญญาพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยวหรือสินค้าที่มีเอกลักษณ์ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นฐานในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนฐานราก เพื่อสร้างอาชีพและรายได้แก่ชุมชนในพื้นที่ได้ นอกจากนี้ยังเป็นเมืองที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นย่านสร้างสรรค์ที่ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน เช่น มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาชาวบ้าน เอกลักษณ์เชิงพื้นที่ ศิลปวัฒนธรรม งานฝีมือ สินค้าเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งนับเป็นจุดเด่นที่สามารถ

ดิ่งนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว ทำให้มีการขยายการลงทุนในภาคบริการมากขึ้น จนทำให้เกิด การจ้างงาน และกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับ กรวรรณ รุ่งสว่าง (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์สถานภาพการเป็นเมืองสร้างสรรค์กรณีศึกษาชุมชน เมืองขอนแก่น ราชบุรีและบางแสน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเมืองสร้างสรรค์เป็นชุมชนที่มี สภาพแวดล้อมที่นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีชาวชุมชน มีอาชีพและทักษะที่คล้ายกันและบ้านสามารถ เป็นพื้นที่แสดงงานศิลปะและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงสามารถเป็นจุดเริ่มต้นของ เศรษฐกิจสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ซึ่งเป็นการ ผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์แสดงถึง ความเป็นอัตลักษณ์ของสถานที่นั้น โดยจะเป็นที่สนใจของกลุ่มที่เรียกว่ามวลชนสร้างสรรค์ ซึ่ง ต้องการที่จะอยู่อาศัยภายในเมืองที่มีสภาพแวดล้อมดี และมีสิ่งอำนวยความสะดวกเอื้อให้เกิด การคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ศักยภาพของชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีความพร้อมทางด้าน ทรัพยากร ธรรมชาติที่สมบูรณ์และหลากหลาย มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ที่มีคุณภาพและอุดม สมบูรณ์ มีทุนทางวัฒนธรรมสูงที่สามารถพัฒนาและต่อยอดเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ได้ ประชาชนใน พื้นที่เป็นเจ้าบ้านที่ดี พร้อมให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว ซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์ที่ดี ดังนั้น จึงทำ ให้มองเห็นว่า การพัฒนาศักยภาพชุมชนย่านสร้างสรรค์ให้ประสบผลสำเร็จและได้รับการตอบรับ ที่ดี จะต้องเริ่มจากการพัฒนาพื้นที่เล็ก ๆ อย่างหมู่บ้านไปจนพื้นที่ระดับชุมชนเสียก่อน เพราะ การพัฒนาพื้นที่ที่มีอยู่แล้วไม่ใช่เรื่องง่าย ศักยภาพของพื้นที่จึงเป็นโจทย์สำคัญที่ต้องอาศัย ความสามารถของชุมชน ทั้งการใช้ประโยชน์จากศักยภาพที่มีอยู่ด้วยองค์ประกอบหลายด้านที่ ต้องมาบูรณาการร่วมกัน โดยอาศัยศักยภาพพื้นที่เดิมและความร่วมมือของคนในชุมชนหรือย่าน ที่มีเป้าหมายจะพัฒนาไปสู่ชุมชนสร้างสรรค์ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผู้คน ชุมชน กิจการ และวัฒนธรรมดั้งเดิมที่หลากหลาย สามารถนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนใน พื้นที่ สอดคล้องกับ สุพัตรา ราษฎร์ศิริ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาบ้าน รักไทย แม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านรักไทยเป็นชุมชนหนึ่งใน จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีอัตลักษณ์ทางภูมิประเทศ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่น สามารถนำมาส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้กรอบแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ วัฒนธรรม จึงนำมาสู่การนำเสนอแผนพัฒนาชุมชน และการวางแผนพัฒนากายภาพชุมชนเพื่อ ส่งเสริมการท่องเที่ยว สร้างความสมดุลทางด้านวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่ ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 4 แห่ง ยังเป็นชุมชนที่มีทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีศักยภาพเพียงพอ สำหรับนำไปสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ประกอบด้วยศาสนวัตถุและศาสนสถาน ได้แก่ อาคารพระธรรมจาริก พระวิหาร แหล่งเรียนรู้ ได้แก่ โรงเรียนดีเหล็ก กลุ่มทอผ้าศิลปะอาชีพ การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ ภูมิปัญญาสมุนไพรท้องถิ่น การทอผ้าแบบกะเหรี่ยง แหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ศาลหลักเมือง ถ้ำห้วยไร่หรือถ้ำแพ ป่าชุมชนและโป่งหลวง ประเพณีและพิธีกรรม ได้แก่ การแต่งตัว พิธีมัดมือ การเลี้ยงผีไร่ผืนนา ประเพณีการมัดมือก่อนตีข้าว ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ช่างตีเหล็ก ช่างตีเงิน ช่างจักสาน หมอสมุนไพร การย้อมสีผ้าธรรมชาติของชุมชน งานจักสานไม้ไผ่ งานแกะสลักสิ่งของเครื่องใช้ ระบบคุณค่า ค่านิยมและความเชื่อ ได้แก่ วัฒนธรรมและความผูกพันกับเครื่องเงิน การเคารพผีและประเพณีเก่าผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ค่านิยมเกี่ยวกับการทำนายในฤดูเพาะปลูก การรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยการเสี่ยงทาย ความเชื่อเรื่องบ้าน และผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ได้แก่ เครื่องเงิน ผลิตภัณฑ์ผ้าทอ งานหัตถกรรมผ้าทอกะเหรี่ยง งานจักสานของชุมชน ทั้งนี้ ทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมดังกล่าว ชุมชนสามารถนำมาจัดการให้มีความพร้อม เพื่อรองรับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิก ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเห็นคุณค่าในทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนของตน สร้างความรู้สึกรักภาคภูมิใจในทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมของตน เพื่อให้เกิดความพยายามในการรักษาสืบทอดสิ่งที่ดีงามเหล่านี้ไว้อย่างยั่งยืน

2. รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

จากการสร้างรูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ เรียกว่า “ECAP Model” ซึ่งเป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อนำมาয়กระดับมูลค่าเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ โดยรูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนวัตกรรมกระบวนการ (process innovation) โดยคณะผู้วิจัยได้รูปแบบนวัตกรรมใช้ชื่อว่า “ECAP Model” สามารถนำอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ด้านสภาพแวดล้อม จากการวิจัยพบว่า รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านสภาพแวดล้อม เป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนให้เอื้อต่อการยกระดับและขับเคลื่อน

กิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชนฐานรากจากความคิดเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์ (built-environment) การพัฒนาพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ด้านสภาพแวดล้อมจึงเกิดจากความร่วมมือระหว่างภาคชุมชน ภาคเอกชนและภาครัฐ โดยการนำทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ ผ่านการพัฒนาสภาพแวดล้อมและการขับเคลื่อนโครงสร้างทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อนำไปสู่การเป็นชุมชนที่มีบรรยากาศเอื้อต่อการท่องเที่ยวบนฐานทุนทางศาสนาและวัฒนธรรม โดยนำมาผนวกกับจุดแข็งในด้านความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่า จนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นถิ่นและการบริการที่มีความโดดเด่น ทำให้มูลค่าทางเศรษฐกิจชุมชนฐานรากเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ จังหวัดแม่ฮ่องสอนจะมีชุมชนชนเผ่าสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมที่นำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนมีอาชีพและทักษะที่คล้ายกัน โดยสามารถนำบ้านมาเป็นพื้นที่แสดงงานศิลปะและอัตลักษณ์ของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงสามารถเป็นจุดเริ่มต้นของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์ แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของสถานที่ โดยเป็นที่สนใจของกลุ่มที่เรียกว่ามวลชนสร้างสรรค์ซึ่งต้องการที่อยู่อาศัยภายในชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมดี

2.2 รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรม จากการวิจัยพบว่า รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านวัฒนธรรม ควรเน้นขับเคลื่อนความมีชีวิตชีวาทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ยกกระดับพื้นที่ชุมชนให้มีจุดสนใจที่เป็นเอกลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม พัฒนาย่านสร้างสรรค์ด้านวัฒนธรรมโดยมุ่งเน้นในมิติด้านชาติพันธุ์ของชุมชน สนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรมชนเผ่าที่หลากหลายให้เป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถานและสิ่งปลูกสร้างดั้งเดิม เครื่องแต่งกาย ภาษา อาหาร เทศกาล ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าในหลาย ด้าน ทรัพยากรเหล่านี้ให้คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ เพราะเป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นเรื่องราวในอดีต บอกเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ สามารถปรากฏให้เห็นร่องรอยในปัจจุบัน และยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ เพราะมีความโดดเด่นงดงามที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน ภาษาพูด การแต่งกาย อาหาร พิธีกรรม งานประเพณี และยังมีเครื่องดนตรีที่พบได้เฉพาะที่ชุมชนเหล่านี้เท่านั้น ทรัพยากรเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นคุณค่าทางสังคม เพราะทำให้เกิดความรักความภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์ของตน

2.3 รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ด้านกิจกรรม จากการวิจัยพบว่า รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านกิจกรรม ควรส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์จากทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ร่วมเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจคุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง ขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชนที่สามารถให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมเรียนรู้ เช่น ทำอาหาร หัตถกรรม หัตถศิลป์ มีปราชญ์ชุมชนเช่น หมอสมุนไพร พื้นบ้าน หรือผู้มีความรู้ทางประวัติชุมชน โดยมีไกด์ท้องถิ่นที่มีความรอบรู้เรื่องของชุมชน สามารถนำท่องเที่ยวในแต่ละเส้นทางได้ รวมทั้งมีการนำทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมชนเผ่ามาเป็นฐานกิจกรรมท่องเที่ยว ทั้งนี้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะให้ความสนใจและเยี่ยมชมวิถีชีวิตของชุมชนอย่างใกล้ชิด รูปแบบลักษณะที่น่าสนใจคือ การมุ่งเน้นสร้างนวัตกรรมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรม โดยมีการใช้ทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนมาเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ที่หลากหลายเพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว อีกทั้งจังหวัดแม่ฮ่องสอนถือว่ามีหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งโบราณสถาน โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีการดำเนินชีวิต ล้วนเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรม สามารถนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ได้และเป็นการท่องเที่ยวที่มีมูลค่าในการหนุนเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

2.4 รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ด้านผู้คนและชุมชน จากการวิจัยพบว่า รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านผู้คนและชุมชน ควรสร้างแนวร่วมในการพัฒนาบนพื้นฐานอัตลักษณ์ของสถานที่ของชุมชน ยกกระตือรือร้นมีส่วนร่วมของชุมชนให้เข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการพัฒนาเชิงพื้นที่ เสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกันระหว่างประชากรที่อยู่ในชุมชน ให้มีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของพื้นที่ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมนี้เป็นกระบวนการสร้างการรับรู้ และรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาชุมชนย่านสร้างสรรค์ รวมถึงการสร้างรู้สึกในการเป็นเจ้าของทรัพยากรในชุมชน ซึ่งสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมได้รับผลกระทบทางบวกและทางลบทั้งทางตรงและอ้อม การมีส่วนร่วมจึงถือเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ของผู้คนและชุมชน รูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่จึงควรเน้นการสร้างเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์เพื่อ

เป็นแรงสนับสนุนให้ชุมชนสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ มีการสนับสนุนการสร้างสรรคและต่อยอดนักคิดสร้างสรรค์ โดยนำทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชนเผ่า รวมทั้งสนับสนุนประชาชนผู้อยู่อาศัยภายในชุมชนทำกิจกรรมร่วมกันภายในพื้นที่สาธารณะ

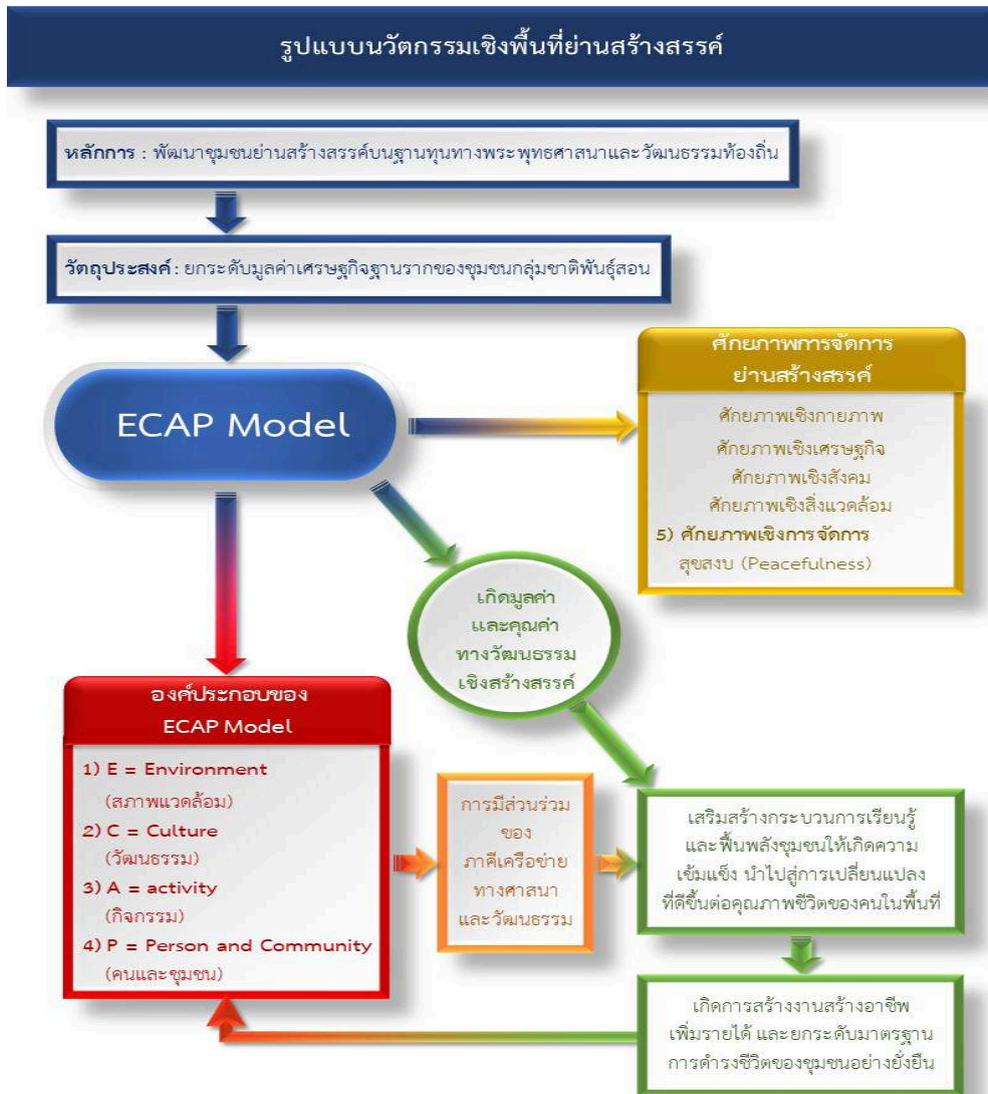
ทั้งนี้ การยกระดับและขับเคลื่อนรูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งผลกระทบทำให้เกิดการสร้างอาชีพ ยกระดับรายได้และกระจายโอกาสในเชิงรายได้อย่างทั่วถึงลงสู่เศรษฐกิจฐานราก การสร้างคุณค่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าท้องถิ่นในชุมชน เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ การพัฒนาหรือการปรับปรุงผลิตภัณฑ์พื้นถิ่น เกิดกระบวนการผลิตและการบริการของวิสาหกิจวัฒนธรรมชุมชน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิตเชิงพาณิชย์ เกิดการลงทุนใหม่ เกิดการจ้างงานเพิ่ม มีการพัฒนาต่อยอด โดยเฉพาะด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการและแนวโน้มทางการตลาดของกลุ่มนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น สามารถต่อยอดผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นเชิงสร้างสรรค์สู่ตลาดดิจิทัลที่มีมูลค่าสูง สอดคล้องกับ เกวลิน หนูสุทธิ (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานคิดเศรษฐกิจฐานราก พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนนำไปสู่การเสริมสร้างสรรณะให้มีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบพึ่งพาตนเอง ผนวกกับการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์ของท้องถิ่น และมุ่งเน้นการสร้างความสุขของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยสนับสนุนให้คนในชุมชนมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างเป็นธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และเกิดความยั่งยืนในชุมชนอย่างแท้จริง

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้เกี่ยวกับศักยภาพการจัดการย่านสร้างสรรค์ของชุมชน และรูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ ย่านสร้างสรรค์ “ECAP Model” ประกอบด้วย 1) E= Environment (สภาพแวดล้อม) 2) C= Culture (วัฒนธรรม) 3) A= activity (กิจกรรม) และ 4) P= Person and Community (คนและชุมชน) ซึ่งเป็นนวัตกรรมการพัฒนาเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยสามารถนำไปเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ศักยภาพย่านสร้างสรรค์ของชุมชน เป็นการฟื้นฟูพลังชุมชน

แบบมีส่วนร่วมให้เกิดความเข้มแข็ง นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นต่อคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าท้องถิ่นในชุมชนจนเกิดการสร้างงานสร้างอาชีพเพิ่มรายได้ และนำข้อมูลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์ เพื่อสร้างเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมชนเผ่าในชุมชน โดยมีเส้นทางเชื่อมต่อแหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนและจังหวัดใกล้เคียง

ภาพที่ 1. รูปแบบนวัตกรรมเชิงพื้นที่ย่านสร้างสรรค์

7. ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของทั้งภาครัฐและเอกชนควรนำรูปแบบนวัตกรรมย่านสร้างสรรค์ไปขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติจริงในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนเพื่อสร้างภาคีเครือข่ายด้านการจัดการพื้นที่สร้างสรรค์บนฐานทุนทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น และเพื่อเป็นแนวทางพัฒนาชุมชนฐานรากทางด้านเศรษฐกิจ ให้เกิดการสร้างอาชีพและกระจายรายได้

2. องค์กรภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมในพื้นที่ควรระดมความคิดเห็นในการขับเคลื่อนกิจกรรมกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมสื่อสารสาธารณะ เพื่อถอดรหัสการจัดการพื้นที่สร้างสรรค์ที่เอื้อประโยชน์ในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านธุรกิจ การออกแบบชุมชน ซึ่งสามารถขับเคลื่อนมูลค่าทางสังคมและเศรษฐกิจแก่ชุมชนฐานราก

3. ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ควรนำโมเดลการจัดการพื้นที่สร้างสรรค์จากแต่ละชุมชนที่ได้มีการดำเนินการแล้วมาวิเคราะห์ผลกระทบ ประโยชน์ ข้อได้เปรียบ เพื่อนำมาสร้างรูปแบบเฉพาะที่สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ในการดำเนินการ เพื่อเป็นแนวทางแห่งความสำเร็จ (Key Success)

4. ศูนย์พัฒนาราชภูมบนพื้นที่สูงจังหวัดควรยกระดับแนวทางการพัฒนาย่านสร้างสรรค์มาเป็นแผนตั้งต้นในการหารือร่วมกับชุมชน เพื่อกำหนดกิจกรรมของชุมชนให้เชื่อมโยงกับกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และกิจกรรมบ่มเพาะผู้ประกอบการสร้างสรรค์ชุมชน

5. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเชิงพื้นที่สร้างสรรค์ นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง เพื่อต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการและแนวโน้มทางการตลาดของกลุ่มนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

- กรวรรณ รุ่งสว่าง. (2560). *การวิเคราะห์สถานภาพการเป็นเมืองสร้างสรรค์กรณีศึกษาชุมชนเมืองขอนแก่น ราชบุรีและบางแสน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- เกวลิน หนูสุทธิ. (2562). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานคิดเศรษฐกิจฐานราก. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 12(3), 482-494.
- คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก. (2559). *การส่งเสริมการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานราก*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- พีรตร แก้วลาย. (2556). อนาคตเมืองเชียงใหม่: เมื่อการสร้างสรรค์ของท้องถิ่น และเศรษฐกิจโลกเป็นเรื่องเดียวกัน. *นิตยสารคิด*, 4(6), 12-17.
- สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2564). *แผนพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน (2561-2565) ฉบับทบทวน 2564*. แม่ฮ่องสอน: สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *แผนพัฒนาสถิติระดับพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุพัตรา ราชภูริศิริ. (2562). *การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาบ้านรักไทย แม่ฮ่องสอน* (รายงานการวิจัย). ปทุมธานี: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2018). Draft 20 year strategic framework. Retrieved from www.bedo.or.th/bedo/backend/upload/content/1520496784_7221.pdf
- UNESCO. (2016). Creative Cities Network. Retrieved from <http://en.unesco.org/creative-cities/home>